

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון ב'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	—	הבנה והבעה	—	50 נקודות
		חלק א: הבנה	(20 נקודות)	
		חלק ב: הבעה	(30 נקודות)	
פרק שני	—	תחביר	—	24 נקודות
פרק שלישי	—	מערכת הצורות	—	<u>26 נקודות</u>
	—	סה"כ	—	100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
ישום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

לפניך שני מאמרים. קרא אותם, וענה על השאלות לפי ההוראות בפרקים שאחריהם.

מאמר 1

שטיפת מוח – דווקא "כן לניסויים בבעלי חיים!"

(מעובד על פי פרנס, י. (1) סיינטיפיק אמריקן ישראל, גיליון אוגוסט-ספטמבר 2012)

לעתים תכופות מתקבל הרושם כי יש בארץ מחאה ציבורית עזה נגד ניסויים בבעלי חיים. לאחרונה אף הונחה על שולחן הכנסת הצעה לתיקון בחוק הניסויים בבעלי חיים. לפי הצעה זו, יחויבו מוסדות המחקר לשחרר את בעלי החיים לאחר שנתיים מיום הגעתם לשם. אבל נראה לי כי שיעור המתנגדים לניסויים בבעלי חיים הוא קטן ושולי, וכי פעילות כביכול נמרצת נגד הניסויים האלה עלולה לפגוע במחקר הרפואה, התורם לנו רבות. הגיע הזמן שהרוב הדומם יביע את דעתו בנוגע להצעת השינוי בחוק הניסויים בבעלי חיים.

פסקה א

חשוב לדעת כי אפילו הידע על כדור הוויטמין הפשוט ביותר שאנו נוטלים או נותנים לילדינו התקבל מניסויים שנערכו בבעלי חיים. תהליכים בסיסיים, כמו תהליך קרישת דם, חילוף חומרים של סוכרים, קליטת חומרים במעי, תהליכי יצירת כדוריות דם אדומות ולבנות – כל התהליכים האלו, שהיום נראים לנו ברורים מאליהם, הובנו בזכות ניסויים שנערכו בבעלי חיים. מחקרים רבים, שהתחילו לפני יותר ממאה שנה ונערכו כולם בבעלי חיים, הם הנותנים לנו היום את הבסיס הן להבנת פעילות המוח הן לפיתוח טיפולים רפואיים במחלות שונות של מערכת העצבים. יותר מזה, הידע שהפיקו אנשי המדע ממחקרים כאלה היה הבסיס לפיתוח יישומים שימושיים ויום-יומיים.

פסקה ב

תארו לעצמכם חוקר בשם כריסטיאן ברנארד⁽²⁾ שהיה מגיש כיום בקשה לבצע ניסוי שבו הוא נוטל לב מכלב אחד ומשתיל אותו בכלב אחר. היינו אומרים שמדובר בניסוי אכזרי, לא שפוי וחסר כל סיכוי. אבל שאלו את עשרות אלפי האנשים מושתלי הלב ברחבי העולם אם הם בעד ניסוי כזה. וכך בנוגע להשתלות של איברים אחרים. ראוי לציין כי לא כל הניסויים בבעלי חיים מניבים תוצאות שתועלתן מידית, וקשה לצפות אילו מהם יסייעו באופן מעשי לאנושות. ואולם גם צבירת ידע כשלעצמה היא חשובה. לעתים עשרות שנים חולפות בין הרעיון הבסיסי של החוקר וביצוע הניסוי ובין השימוש בתוצאות הניסוי לתועלת הכלל (ובכלל זה לטובת בעלי החיים).

פסקה ג

אל תחשבו כי החוקרים הם קבוצת אנשים אכזריים המבצעים את הניסויים להנאתם. רובנו, אם לא כולנו, מבצעים את הניסויים תוך הקפדה על מזעור הסבל שנגרם לבעלי החיים. יתר על כן, יש בהחלט להמשיך ולפתח שיטות שיאפשרו למזער ככל האפשר את השימוש בבעלי חיים ואת הסבל העלול להיגרם להם. ואולם, לא כדאי להיגרר אחר כמה אנשים המתנגדים לניסויים האלה ופונים אל הרגש ולא אל ההיגיון. הלוא כשאתם אנשים יזדקקו לעזרה רפואית, הם לא יתנגדו לקבל טיפולים שפותחו בעזרת ניסויים בבעלי חיים. חשוב לזכור כי כולנו רוצים את טובת המין האנושי.

פסקה ד

(1) יצחק פרנס הוא פרופסור במחלקה לנירוביולוגיה של האוניברסיטה העברית הירושלים, מייסד האגודה הישראלית למדעי העצב, ומקים מעבדות הנוער על שם בלמונטה בירושלים.

(2) כריסטיאן ברנארד – רופא מדרום אפריקה שערך בשנת 1967 את השתלת הלב הראשונה בעולם, ובכך סלל את הדרך להשתלות לב ברחבי העולם.

מאמר 2

ניסויים בבעלי חיים – המוצא האחרון?

(מעובד על פי וולפסון, י. (1) [22 במארס 2012]. ynet ידיעות אחרונות.

אוחזר מ-<http://www.ynet.co.il/articles>

פסקה א לא צריך להיות פעיל באגודה לזכויות בעלי חיים כדי להסכים: ניסויים בבעלי חיים אינם דומים לשיטות מחקר אחרות. יש בהם פגיעה בחיות, וזו כשלעצמה אינה רצויה. לכן אם כבר נדרשים לעשות ניסויים בבעלי חיים צריך שהם יהיו בבחינת מוצא אחרון, צעד המחייב הצדקות מיוחדות.

פסקה ב פיזיקאי המבלה את ימיו בשכיבה מתחת לעצי תפוח או כזה הזורק אבנים ממגדלים, אינו צריך להצדיק בפני החברה את שיטות המחקר שלו. אבל אדם המבקש לקחת עכבר לכלוא אותו, להרעיל אותו, להרוג אותו ולחתוך את איבריו – אדם כזה צריך לתת הסבר משכנע שדבר זה נחוץ.

פסקה ג הנטל על מי שמבקש לערוך ניסויים בבעלי חיים הוא כפול. הוא צריך לשכנע שהניסוי מיועד להשגת מטרה חשובה כל כך, שתצדיק סבל והרג של יצורים חיים. הוא גם צריך לשכנע שיש סיכוי ממשי שהוא יצליח להשיג את המטרה הזו.

פסקה ד נסיינים (אנשים העוסקים בניסויים) רבים אינם מתיימרים לעמוד בנטל הזה. הם עוסקים במה שמכונה "מחקר בסיסי", מתוך סקרנות אינטלקטואלית. הם יטענו שיש סבירות שהניסויים שלהם עשויים לתרום להבנת רעיון מדעי, רעיון שעשוי להוביל לפיתוח יישומי שיתרום גם לאדם. אולם האם סבירות זו מצדיקה לקחת בעל חיים בריא ולגרום לו מחלה קטלנית? לניסויים אחרים יש יומרה יישומית, אבל בשביל מה – כדי לבדוק אם חומר חדש מתאים לשימוש מסחרי? כדי לרשום פטנט על עוד גלולה נגד כאבי בטן, שתדך מהמדפים כשיתברר שיש לה תופעות לוואי שהניסויים בבעלי חיים לא צפו?

פסקה ה על הנסיין מוטלת חובה נוספת: לשכנע אותנו שלמסקנות שהוא מסיק מניסוי בבעלי חיים יש משמעות הנוגעת לבני האדם. יש מדענים הטוענים כי בחקר מחלות של בני אדם אי-אפשר להסתמך על ממצאים ממחקר שנעשה בבעלי חיים. כך למשל הפניצילין – תרופה אנטיביוטית המועילה לבני אדם – ניתנת לשימוש גם בחולדות ובעכברים, אבל קוטלת שרקנים ואוגרים, בעלי חיים שמשתמשים בהם רבות בניסויים. ולהפך – טיפולים שנמצאו בטוחים בבעלי חיים גרמו אסונות לבני אדם, כמו המקרה המפורסם והנורא של התרופה תלידומיד⁽²⁾.

(1) עורך דין יוסי וולפסון הוא רכז תחום חיות משק בית בארגון "תנו לחיות לחיות".
(2) תלידומיד היא תרופה ששווקה בשנות החמישים והשישים כתרופה המטפלת בבעיות שינה אצל בני אדם וכתרופה העוזרת להתמודד עם בחילות בוקר בהיריון. השימוש בה גרם להולדת אלפי תינוקות פגועי גפיים, לכן היא הוצאה משימוש במשך שנים רבות.

(שים לב: המשך המאמר בעמוד הבא.)

יש נסיינים המנסים להלך עלינו אימים ולשכנע אותנו כי בלי ניסויים בבעלי חיים המדע והרפואה יקרו. הם מאיימים שבלי ניסויים בקופים לא ימצא למשל חיסון למחלת האיידס, אבל הם אינם מזכירים ששום חיסון נגד מחלת האיידס שנמצא מועיל לקופים, לא הצליח בבני אדם. לא במקרה עיקר המאבק שלהם אינו להצדיק ניסוי כזה או אחר, אלא להגן על כל תחום הניסויים בבעלי חיים מפני ביקורת ציבורית.

ההתנהלות של נסיינים כאלה היא באופן שיטתי רגשנית, אם לא היסטורית ממש. הם יודעים היטב שאם נישם את הכללים הבסיסיים ביותר המוסכמים על כולם, לא יתאפשרו ניסויים בבעלי חיים כלל ועיקר, והם יאלצו ללמוד שיטות מחקר חדשות וחדשניות או לאבד את פרנסתם.

גם מי שאינו פעיל למען זכויות בעלי חיים יסכים שניסויים בבעלי חיים צריכים להיות לכל היותר מוצא אחרון. אם בריאות בני האדם וחייהם באמת חשובים בעינינו, עלינו למצות קודם כול אמצעים שאינם פוגעים בבעלי חיים. אנחנו יודעים כל כך הרבה על מניעת מחלות ומניעת פציעות, ועושים עם זה כל כך מעט! אנחנו יכולים למנוע כל כך הרבה סבל על ידי הגברת הבטיחות במקומות העבודה ובכבישים; על ידי מניעה של זיהום הסביבה בחומרים רעילים ומסרטנים; על ידי שינוי בהרגלי חיים ובתזונה שגורמים למחלות ניווניות. בני אדם רבים כל כך ברחבי העולם סובלים ממחלות ומפגיעות קשות שהיה אפשר למנוע על ידי הקמת מערכות סניטריות, פינוי מוקשים, אספקת מזון והסברה.

לבני אדם רבים, גם בישראל, אין נגישות לתרופות חיוניות. החברה שלנו אדישה לכל זה, אבל כשמדובר בעינוי ובהרג בעלי חיים, לפתע מתברר ש"חיי אדם מקדשים הכול". מישוהו כבר אמר: "בני האדם משמידים את היערות שהם ביתן של חיות הבר, כדי לגדל מזון לפרות ולתרנגולות. את הפרות והתרנגולות הם שוחטים ואוכלים. מרוב אכילת בשר, הם סובלים ממחלות. כדי להתמודד עם המחלות הם הורגים עוד בעלי חיים במעבדות". האם יש לנו זכות מוסרית לעשות כן?

פרק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה שני חלקים — א: הבנה, ב: הבעה.
ענה על השאלות לפי ההוראות בכל חלק.

חלק א: הבנה (20 נקודות)

ענה על כל השאלות 1-3 על פי המאמרים.

1. שני הכותבים עוסקים בניסויים בבעלי חיים.

- א. מהי הטענה המרכזית של כל אחד מכותבי המאמרים, ומה הם נימוקיו? (הבא שני נימוקים לכל טענה; סה"כ — ארבעה נימוקים). (6 נקודות)
- ב. הבא מכל אחד מן המאמרים: טענה אחת של מתנגדים אפשריים לטענת הכותב וכן הפרכת ההתנגדות בידי הכותב. (4 נקודות)

2. א. ציין נקודת הסכמה אחת בין שני כותבי המאמרים. הבא מכל מאמר ביסוס לדברך. (2 נקודות)

ב. בשני המאמרים הכותבים רומזים על התנהגות צבועה של בני אדם. הסבר, על פי כל מאמר, מהי הצביעות שכל כותב רומז עליה. (4 נקודות)

3. במאמר 1 הכותב משתמש באמצעים לשוניים האופייניים לכתיבת טיעון, כדי לשכנע את קוראיו בצדקת טענתו.

ציין שלושה אמצעים כאלה, הבא דוגמה לכל אחד מהם ממאמר 1, והסבר כיצד הם עשויים לשכנע את הקוראים. (4 נקודות)

חלק ב: הבעה (30 נקודות)

בחר באחד מן הנושאים 4-5, וכתוב עליו מאמר בהיקף של עמוד עד עמוד וחצי לפי ההוראות.

4. גם בעלי חיים מרגישים

יש חוקרים המוכיחים כי לבעלי החיים יש רגשות, ועל כן הם מציעים שלא להשתמש בבעלי חיים לשם הנאה, שעשוע או לצרכים אחרים של האדם באופן הגורם סבל לחיות. כתוב מאמר **טיעון**, ובו הבע את דעתך על הצעת החוקרים ועל ההשלכות שיש לה על שימוש האדם בבעלי החיים, ונמק את דעתך.

5. דרכים להעריך את הישגי התלמידים

אחת הדרכים לבחינת התקדמותו של התלמיד ולהערכת הישגיו נעשית באמצעות תיק עבודות. תיק כזה מציג את עבודתו של התלמיד במקצוע לימוד מסוים במשך שנת הלימודים. העבודות נבדקות על ידי המורים של התלמיד ולא על ידי בודקים חיצוניים. יש הסבורים כי דרך הערכה זו עדיפה מדרך ההערכה המקובלת באמצעות בחינת בגרות. כתוב מאמר **טיעון**, ובו הבע את דעתך בנושא זה, ונמק אותה.

/המשך בעמוד 7/

פרק שני – תחביר (24 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 6 (חובה), ועל שתיים מן השאלות 7-10 (שאלות בחירה).
(לכל שאלה – 8 נקודות)

6. שאלת חובה (8 נקודות)

א. לפניך קטע על פי מאמר 1. קרא אותו, וענה על הסעיפים שאחריו.

לעתים תכופות מתקבל הרושם כי יש בארץ מחאה ציבורית עזה נגד ניסויים
בבעלי חיים. לאחרונה אף הונחה על שולחן הכנסת הצעה לתיקון בחוק הניסויים
בבעלי חיים⁽¹⁾. לפי הצעה זו, ישחררו מוסדות המחקר את בעלי החיים⁽²⁾ לאחר
שנתיים מיום הגעתם לשם.

(1) העתק כל משפט מהקטע בשורה נפרדת, וציין את סוגו: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).

(2) הִמַר את אַחַד המשפטים הלא מורכבים למשפט מורכב.

(3) הצירוף "בעלי חיים" מסומן בקו פעמיים, וממוספר בספרות (1)-(2).

העתק את שתי הספרות, וציין ליד כל ספרה את התפקיד התחבירי של הצירוף.

ב. לפניך קטע ובו שגיאות תקינות. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

ניסויים בבעלי חיים לצורכי מחקר נעשים תמיד בניסיון למזער את כמות ואת מצוקת
החיות. לניסויים אלה יש חשיבות רבה, משום שבזכותן נרכש ידע רב. ידע זה שימש את
החוקרים בפיתוח תרופות הנועדו להציל חיים.
כמו לכל כלי מדעי גם לניסויים בבעלי חיים לצורכי מחקר יש יתרונות וחסרונות. אחת
הדרישות שמפנים אל החוקרים הוא לקבוע מתי השימוש בבעלי חיים נחוץ ומתאים, ובד
בבד לפתח חלופות מדעיות טובות יותר.

בחר מן הקטע בשתי שגיאות תקינות, העתק כל אחת מהן, וכתוב לידה את הצורה הנכונה.

שאלות בחירה (16 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 7-10 (לכל שאלה – 8 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים שבה.

7. לפניך שני משפטים II-I על פי מאמר 1. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. נראה לי כי שיעור המתנגדים לניסויים בבעלי חיים הוא קטן ושולי, וכי פעילות נמרצת נגד

הניסויים⁽¹⁾ האלה עלולה לפגוע במחקר הרפואה.

II. לא כל הניסויים⁽²⁾ בבעלי חיים מניבים תוצאות שתועלתן מידית, ואולם גם צבירת ידע

כשלעצמה היא חשובה.

א. ציין את הסוג התחבירי של כל אחד מן המשפטים II-I: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).

ב. המילה "הניסויים" מסומנת בקו פעמיים, וממוספרת בספרות (1)-(2).

העתק את שתי הספרות, וציין ליד כל ספרה את התפקיד התחבירי של המילה.

ג. (1) לפניך שני משפטים שלעיל, ובכל אחד מהם וי"ו החיבור מוגדלת ונתונה בתוך מסגרת.

I. נראה לי כי שיעור המתנגדים לניסויים בבעלי חיים הוא קטן ושולי, וכי פעילות

נמרצת נגד הניסויים האלה עלולה לפגוע במחקר הרפואה.

II. לא כל הניסויים בבעלי חיים מניבים תוצאות שתועלתן מידית, ואולם גם

צבירת ידע כשלעצמה היא חשובה.

העתק מכל משפט את החלקים במשפט שוי"ו החיבור מחברת ביניהם.

(2) במשפט I וי"ו החיבור מצטרפת גם למילה "שולי".

ציין את התפקיד התחבירי של המילים שהיא מחברת ביניהן.

8. א. לפניך משפט בעל חלק ייחוד. קרא אותו, וענה על הסעיפים שאחריו.
ניסויים בבעלי חיים, אנשים רבים מתנגדים להם בגלל הסבל שנגרם לחיות.
(1) ציין את הסוג התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).
(2) העתק את חלק הייחוד, וציין את תפקידו התחבירי.
(3) הָמַר את המשפט בעל חלק הייחוד למשפט שאין בו ייחוד, בלי לפגוע במידע שבמשפט.
- ב. לפניך משפט על פי מאמר 2. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.
ניסויים בבעלי חיים, לדעת רבים, אינם רצויים בשל הפגיעה בחיות.
קבע את התפקיד התחבירי של החלק המודגש, וציין מה חשיבותו בטקסט טיעון.
9. לפניך קטע ממאמר 2. קרא אותו, וענה על הסעיפים שאחריו.
הנטל על מי שמבקש לערוך ניסויים בבעלי חיים הוא כפול. הוא צריך לשכנע שהניסוי מיועד להשגת מטרה חשובה כל כך, שתצדיק סבל והרג של יצורים חיים. הוא גם צריך לשכנע שיש סיכוי ממשי שהוא יצליח להשיג את המטרה הזו.
- א. העתק למחברתך את התשובה הנכונה.
הקשר הלוגי בין המשפט הראשון בקטע ובין שני המשפטים שבאים אחריו הוא קשר של —
(1) השוואה
(2) הסתייגות
(3) הכללה ופירוט
(4) הוספה
- ב. הָמַר את הנקודה שבסוף המשפט הראשון בקטע בסימן פיסוק אַנ במילת קישור המתאימים לבטא את הקשר הלוגי שבקטע.
ג. העתק מן הקטע פסוקית אַחַת, וציין את התפקיד התחבירי שלה.
ד. כתוב את המשפטים השני והשלישי כמשפט אַחַד (הקפד שלא יהיו בו חזרות מיותרות).

10. א.

לפניך משפט ממאמר 2. קרא אותו, וענה על הסעיפים שאחריו.

אנחנו יכולים למנוע כל כך הרבה סבל על ידי הגברת הבטיחות במקומות העבודה

ובכבישים, על ידי מניעה של זיהום הסביבה בחומרים רעילים ומסרטנים ועל ידי

שינוי בהרגלי החיים ובתזונה.

במשפט יש חלקים כוללים רבים.

(1) ציין את התפקיד התחבירי של החלק הכולל המסומן בקו.

(2) העתק מן החלק המסומן בקו חלק כולל בתפקיד תחבירי אחר מזה שציינת בסעיף (1),

וציין את תפקידו התחבירי.

(3) הִמַר את המשפט הנתון למשפט בעל תמורה מפרטת על ידי הוספת ביטוי מכליל.

ב. לפניך שלושה משפטים III-I. קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.

I. אֵין להסתמך על תוצאות ניסויים בבעלי חיים בחקר מחלות של בני האדם.

II. לצער הרב של הכותב, אֵין המאבק נושא פרי.

III. כשאותם אנשים נזקקים לעזרה רפואית — אֵין הם מתנגדים לקבל טיפולים שפותרו

בעזרת ניסויים בבעלי חיים.

באיזה מן המשפטים III-I המילה המודגשת בקו היא בתפקיד נשוא?

פרק שלישי – מערכת הצורות (26 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 11 (חובה), ועל שתיים מן השאלות 12-15 (שאלות בחירה).

11. שאלת חובה (8 נקודות)

א. לפניך משפטים ובהם מילים מודגשות.

- בעת האחרונה נישאות הַרְצָאוֹת רבות העוסקות בניסויים בבעלי חיים.
- פיזיקאי המבלה את ימיו בַּשְׂכִּיבָה מתחת לעצי תפוח אינו צריך להצדיק את שיטות המחקר שלו.
- גלולה נגד כאב בטן תִּיָרֵד מהמדפים אם יתברר שיש לה תופעות לוואי.
- לא מזמן הוֹנְחָה על שולחן הכנסת הצעה לתיקון בחוק הניסויים בבעלי חיים.
- חברים באגודה לזכויות בעלי חיים דורשים שְׁנִסוּיִים בבעלי חיים לְעָרְכוּ רק אם אין כל בררה אחרת.

מבין המילים המודגשות במשפטים העתק –

(1) שתי מילים השייכות לאותו בניין.

(2) שתי מילים השייכות לאותה גזרה.

(3) שתי מילים שמשמעות ה**בניין** שלהן זהה.

(אפשר להשתמש באותה מילה בסעיפים שונים.)

ב. לפניך צירופי מילים ומשפט, ובכל אחד מהם מילה מודגשת.

- ה**מוֹצָא** האחרון.
- ה**מְמַצְאִים** של המחקר.
- בכינוס הוצג ה**מִצָּע** של התנועה נגד ניסויים בבעלי חיים.

העתק כל אחת מן המילים המודגשות, וכתוב לידה –

(1) את ה**שורש** שלה.

(2) פועל מאותו ה**שורש**.

שאלות בחירה (18 נקודות)

לפניך ארבע שאלות: שתיים מתחום הפועל (שאלות 12-13), ושתיים מתחום השם (שאלות 14-15). עליך לענות על שתי שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן כרצונך: מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים (לכל שאלה – 9 נקודות).
שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים שבה.

הפועל

12. א. לפניך קטע על פי מאמר 1, ובו מודגשים פעלים בצורתם הנכונה ובצורתם השגויה. הפעלים ממוספרים בספרות 1-6.
 קרא את הקטע, וענה על הסעיפים שאחריו.

הידע שהִפִּיקוּ⁽¹⁾ / הִפִּיקוּ⁽²⁾ אנשי המדע מניסויים בבעלי חיים היה הבסיס לפיתוח יישומים שימושיים ויום־יומיים. תארו לעצמכם חוקר בשם כריסטיאן ברנארד שהיה מִגִּישׁ⁽³⁾ / מִגִּישׁ⁽⁴⁾ כיום בקשה לבצע ניסוי, שבו הוא נוטל לב מכלב אחד ומשתיל אותו בכלב אחר. היינו אומרים שמדובר בניסוי אכזרי, לא שפוי וחסר כל סיכוי. ראוי לציין כי לא כל הניסויים בבעלי חיים מִנִּיבִים⁽⁵⁾ / מִנִּיבִים⁽⁶⁾ תוצאות שתועלתן מִיֵּדִית.

- (1) העתק מן הקטע את הספרות המציינות את הצורות הנכונות של הפעלים המודגשים.
 (2) העתק את שלושת הפעלים הנכונים, וציין את השורש ואת הבניין של כל אחד מהם.

ב. בפסקה ג במאמר 1 מופיע שם הפועל "לצפות". את שם הפועל הזה – כשאינו מנוקד

ואינו בהקשר – אפשר לקרוא בשתי צורות: (1) לְצַפּוֹת (2) לְצִפּוֹת.

- (1) נתח כל אחת מן הצורות לשורש ולבניין.
 (2) ציין את ההבדל במשמעות בין שני הפעלים האלה בעברית בת־ימינו.

13. א. (1) בשני המאמרים יש שימוש מרובה בפעלים סבילים.
העתק ארבעה פעלים סבילים (ממאמר 1, ממאמר 2 או משניהם, כרצונך), וציין את הבניין של כל אחד מהם.
- (2) מדוע, לדעתך, השתמשו הכותבים בצורות סבילות במאמריהם?
ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם פועל מודגש.
— היינו אומרים שמדובר בניסוי אכזרי, לא שפוי וחסר כל סיכוי. אבל שָׁאֲלוּ את עשרות אלפי מושתלי הלב ברחבי העולם אם הם בעד ניסוי זה. (מאמר 1, פסקה ג)
— החוקרים שָׁאֲלוּ שאלות קשות.
במה שונות הצורות המודגשות? (שים לב לשורש, לבניין, לזמן ולגוף).
- ג. לפניך משפט ממאמר 2.
פיזיקאי המבלה את ימיו בשכיבה... אינו צריך להִצְדִּיק בפני החברה את שיטות המחקר שלו.
(1) ציין את השורש ואת הבניין של הפועל להִצְדִּיק.
(2) כתוב שני פעלים מאותו השורש של הפועל להִצְדִּיק בזמן הנוה בגוף יחיד:
— האחד בבניין התפעל
— האחד בבניין הופעל
(3) שִׁבֵץ את הפועל שכתבת בבניין התפעל במשפט (על המשפט להכיל לפחות ארבע מילים).

השם

14. א.

לפניך משפטים ובהם שמות עצם מודגשים.

- לעתים תכופות מתקבל הרושם כי יש בארץ **מְחַאָּה** ציבורית עזה נגד ניסויים בבעלי חיים.
- לפי הצעת החוק יחויבו מוסדות **מְחַקֵּר** לשחרר את בעלי החיים לאחר שנתיים מיום הגעתם לשם.
- לא ב**מְקַרְה** עיקר המאבק שלהם אינו להצדיק ניסוי כזה או אחר, אלא להגן על כל תחום הניסויים בבעלי חיים מפני ביקורת ציבורית.
- בני אדם רבים כל כך ברחבי העולם סובלים מ**מַחְלֹוֹת** ומפגיעות קשות. רבות מהן היה אפשר למנוע על ידי הקמת מערכות סניטריות, פינוי **מוֹקְשִׁים** אספקת מזון והסברה.
- רובנו מבצעים את הניסויים תוך הקפדה על **מְזַעֵזֵר** הסבל שנגרם לבעלי החיים.

- (1) מבין השמות המודגשים העתק רק את השמות שהאות מ"ם בהם היא חלק מן ה**שורש**.
- (2) כתוב את ה**שורש** של כל אחד מן השמות ה**אחרים**.
- (3) אחד השמות המודגשים גזור משורש תנייני. העתק את השם, וציין את ה**שורש** ה**ראשוני** שממנו הוא נוצר.

ב. לפניך רשימת שמות.

מְכַלְאָה, מְקוֹם, מְעַבְדָּה, מְכוֹן, מוֹעֲדוֹן, מְבַנָּה, מוֹסָד

- (1) מהי המשמעות ה**משותפת** לכל השמות?
- (2) מבין השמות ברשימה, איזה שם **יוצא דופן** מבחינת דרך התצורה שלו? נמק.

15. א. לפניך משפטים ובהם מילים מודגשות. איזו מבין המילים האלה **מסתיימת** בצורך גזירה,

ומה **משמעותו**?

- הם ייאלצו ללמוד שיטות מחקר חדשות וְחִדְּשׁוּנִיּוֹת או לאבד את פרנסתם.
- אל תחשבו כי החוקרים הם קבוצת אנשים אֶכְזָרִיִּים.
- אם בְּרִיאוֹת בני האדם וחייהם באמת חשובים בעינינו, עלינו למצות קודם כול אמצעים שאינם פוגעים בבעלי חיים.
- אנטיבייטיקה היא תרופה חִיוֹנִית.

ב. הכותב משתמש במאמרו במילים חִדְּשׁוֹת וְחִדְּשׁוּנִיּוֹת זו לצד זו (מאמר 2, פסקה ז). לשימוש זה יש תפקיד רטורי.

ציין שתי נקודות דמיון בין המילים חִדְּשׁוֹת וְחִדְּשׁוּנִיּוֹת.

ג. במאמר 2 בפסקה ד כתוב: "נסיינים רבים אינם מתיימרים...".

המילה נִסְיָן היא מילה מן העברית החדשה.

(1) ציין את דרך התצורה שלה.

(2) כתוב מילה נוספת שנוצרה באותה דרך תצורה.

ד. לפניך ארבעה צירופים, ובכל צירוף מודגשת מילה.

חומר קטלני ממצא ישומי מאמר אינטלקטואלי מקום צבורי

(1) מהי המשמעות המשותפת של הצורן הסופי בכל המילים המודגשות?

(2) איזו מן המילים המודגשות יוצאת דופן מבחינת הבסיס שלה? נמק.

בהצלחה!